

Валентин ЄЖОВ, Андрій ПУЧКОВ

## НАУКОВИЙ ЛАНДШАФТ І АРХІТЕКТУРНЕ ПОЧУТТЯ ОЛЕКСІЯ ТІЦА

Поява будь-якого дійсно нового й оригінального дослідника в галузі архітектурознавства обов'язково перетворюється на якесь майже хірургічне втручання в ті інтелектуальні системи, що склалися у процесі еволюційного розвитку цієї наукової дисципліни завдяки загальним зусиллям багатьох науковців. Після чергової несподіваної «навали», яку безперечно вчиняє кожний новий дослідник, на цих сталих теренах відбуваються дивовижні сутнісні процеси: змінюються звичайні перспективи, відкриваються свіжі обрії, зникають колишні застарілі розумові перепони. Ландшафт архітектурознавства перетворюється на більш структурований, більш деталізований, більш кольоровий — іноді до невпізнання.

Усе це свідчить про принципову неповторність майже кожного відвертого науковця, котрий вносить унікальне розумове зусилля до існуючого, сталого силового поля історико-теоретичного або практичного знання. Розгалуження цих зусиль здатне конденсувати мислитель ні угруповання, й іноді можна говорити про складення наукової школи або напряму.

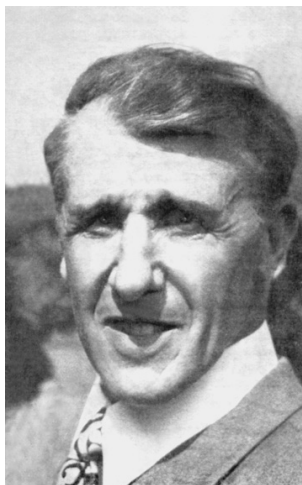
В історії архітектурознавства небагато можна назвати імен, які б залишили активний відбиток не лише в якомусь одному прошарку знання про архітектуру, а й у кількох разом. До вчених такого синтетичного складу, роботи якого до певної міри ландшафтні орієнтири вітчизняної архітектурознавчої думки ХХ ст., належить заслужений діяч науки УРСР, доктор мистецтвознавства, професор Олексій Олексійович Тіц (2.05.1916, Петроград — 23.11.1988, Ленінград), який протягом тривалого часу завідував кафедрою архітектурного проектування Харківського інженерно-будівельного інституту. Його студії зі своїх помітних цеглин будують не тільки «архітектурні комплекси» історії зодчества (світового і вітчизняного), де ми спостерігаємо «будиночки» зі стародавніх креслеників [1], російського мурованого житлового зодчества ХVІІ ст. (докторська дисертація «Русское каменное жилое зодчество ХVІІ века», захи-

щена в Інституті історії мистецтв АН СРСР 1959 р.) [2] — унікальні «спори», що функцією й процесом споживання певним чином охоплюють і вичерпують поставлені О. Тицем наукові проблеми; не лише ансамблі архітектурно-педагогічної пропедевтики, що складаються з історичних [3] і краєзнавчих (Володимирські землі, Галич і рідний Харків) [4] структурних елементів, і суто виховних, навіть ремісницьких «слобідок» наукової думки вченого, які — немов плазми — просякає чіткий розпланувальний каркас архітектурознавства як такого. Окремими цікавими будовами на теренах «наукової держави Олексія Тиця», на пагорбах її зворушливого ландшафту височіють оригінальні концепції «архітектурної пластики» (і як такої, і як засобу масової інформації, і як засобу висловлення стилю [5]), чільні тендітні фасади якої орієнтовані на історію вітчизняної та світової архітектури, а також — формами суворими своїми ґрунтовно, міцно утворює ландшафтний обрій розв'язання проблеми стандартизації будівельних елементів, що має кілька декорованих виходів на кваліметричну галявину можливості програмування архітектурних структур, на узлісся використання математичного апарату для усебічної координації будівельних елементів і розпланувальних параметрів [6]. Останнє являє картину, немовби над живими лісосіками проходить лінія електроструму на міцних сталевих опорах: неминучий наслідок урбанізації й розвитку будівельної індустрії.

Погляди О. Тиця знайшли продовження у працях його учнів, колег (В. Кравець, Ю. Божко, О. Буряк та ін.), інших дослідників [7]. Можна відверто говорити про його наукову школу або про харківську вищу архітектурну школу як унікальні педагогічні утворення, де зосереджено усе найкраще з того, що було досягнуто попереднім розвитком вищої освіти й архітектурознавства.

Корифей харківського архітектурознавства другої половини ХХ ст., учень академіка І. Грабаря, Тиць користувався вихованими в нього учителем методами ведення архітектурно-історичних досліджень, в основі яких лежать перш за все фундаментальність ерудиції, замішана на академічній традиції мистецтвознавства початку ХХ ст. Корпус історичний студій Тиця немов осяяний російським мурованим зодчеством ХVІІ віку, цього «століття без назви».

Разом з В. Белогубом Тиць є автором підручника «История архитектуры» (Харків, 1965), котрий протягом тривалого часу був чи не єдиним як в Україні, так і в СРСР ґрунтовно-конспективним посібником для студентів різних факультетів інженерно-будівельного й архітектурного нахилу. Олексій Тиць також — титульний редактор і один з авторів програмного підручника «Основы архитектурной композиции и проектирования» (К., 1976), в якому відбився не лише багаторічний досвід викладання основ архітектури у ХІБІ і який цього року відзначатиме тридцятьчотирирічний ювілей виходу у світ, потребуючи доповненого перевидання, але й — досвід традиції викладання прийомів архітектурної



*Професор Олексій Тиць (1916–1988)*

композиції й основ архітектури у ВХУТЕМАСі та МАрХІ. Цей підручник широко використовується у педагогічній практиці поряд з класичними «Елементами архітектурно-пространственной композиции» В. Крінського, Й. Ламцова і М. Туркуса (перше видання — М.; Л., 1934), пройшовши випробування часом і студентською зацікавленістю.

Праці О. Тиця вимагають всілякої уваги й окремого вивчення вже у режимі «вторинної наукової літератури» передовсім як неповторне явище авторського погляду на різні аспекти архітектурної творчості й архітектурного пестування. Можливо, з цієї невеличкої згадки про Тиця розпочнуться «дендролого-археологічні» студії ландшафту й «обмірів будівель» творчої спадщини науковця, з'ясування його місця у садках як загальної теорії й історії архітектури (і містобудування), так і вітчизняних шкіл архітектурознавства, зокрема, харківської. Потребує упорядкування та публікації список друкованих праць Тиця, як це прийнято в академічній традиції, а також видання Вибраних праць з належним аналітичним коментарем.

Ландшафти і краєвид творчо-наукової спадщини О. Тиця запрошують допитливого дослідника до цікавих інтелектуальних мандрів, які — за наявності жвавої фантазії — можуть опинитися безкінечними, як це трапляється зі спадком яскравої особистості.

У «спорудах» і «комплексах» тичевських розумових побудов може комфортно мешкати кожний новий науковець, вносячи в них — це діалектично — власні зміни, власні дослідницькі біфуркації, плеаючи власну квітку і тим самим наближаючись до ботанічного релікварію архітектурознавства.

1. Тиц А. А. Чертеж в русской строительной практике. — М., 1964; Тиц А. А. Загадки древнерусского чертежа. — М., 1978.
2. Тиц А. А. Русское каменное жилое зодчество XVII века. — М., 1966.
3. Тиц А. А., Белозуб В. Д. История архитектуры. — Харьков, 1965; Пилявский В. И., Тиц А. А., Ушаков Ю. С. История русской архитектуры. — Л., 1984; 2-е изд. — СПб, 1995.
4. Тиц А. А. По окраинным землям Владимирским. — М., 1969; Тиц А. А. На землях древнего Галича. — М., 1971; Лейбфрейд А. Ю., Реусов В. А., Тиц А. А. Харьков: Путеводитель. — Харьков, 1985.
5. Тиц А. А., Воробьёва Е. В. Пластический язык архитектуры. — М., 1986.
6. Тиц А. А. Архитектура. Стандарт. Красота. — К., 1972.
7. Могилевский А. А. Архитектор А. А. Тиц: К 70-летию со дня рождения // Стр-во и архитектура. — 1986. — № 11. — С. 26; Святченко Е. А. Историк архитектуры и педагог А. А. Тиц // Стр-во и архитектура. — 1989. — № 4. — С. 24–25.